

Çocuk Kitaplarını İnceleme Tekniğine Göre Yerli Bir Eserle Çeviri Bir Eserin Karşılaştırılması

Doç. Dr. Enise KANTEMİR (*)

Ada'nın Kuşu - Küçük Prens

Günümüzde yerli çocuk yazınına önem verildiği ve yazarlarımızın bu konuya eğildiği tartışma götürmez bir gerçektir. Okurlarının, gittikçe artan bir oranda günümüz çocukları olduğunu gözleyen yayınevleri ve yazarlar, onları geliştirici çocuk kitapları yazma ve yayınlamaya başladılar. Bunların içinde sayısı az da olsa nitelikli, yani çocukta eğitsel açıdan olumlu davranış değişikliği geliştirici olanları bulunmaktadır.

İşte **Ada'nın Kuşu** bunlardan biridir.

Bu incelemede usta bir yazar olan Demirtaş Ceyhun tarafından yazılan **Ada'nın Kuşu** adlı yerli çocuk kitabı ile A. de Saint Exupéry'nin, Selim İleri tarafından dilimize çevrilen **Küçük Prens** adlı eseri karşılaştırılacaktır.

Çocuk klasikleri arasında çok seçkin bir yeri olan **Küçük Prens**'e karşıt **Ada'nın Kuşu** adlı eserin üç haklı seçiliş nedeni vardır.

Birinci neden, **Ada'nın Kuşu** ilk ve orta okullarda yaptığım bir anket sonucu öğretmenlerin, öğrencilerine tavsiye ettiği yerli çocuk kitapları arasında birinci sırayı almış olmasıdır.

İkinci neden; her iki eserin masal özellikleri taşıyan öykü türünde yazılmış olmasıdır.

Üçüncü neden ise, nitelikli çocuk kitabında bulunması gereken yapısal özellikleri (biçim ve içerik) ve ilkeleri taşıdığı içindir.

Çocuk kitaplarını bilimsel bir yöntemle inceleme tekniğine göre karşılaştırmalı bir biçimde ele alırken amaç, önce her iki

(*) A.Ü. Eğitim Bilimleri Fak. Öğretim Üyesi.

eserin yapısal ölçütlerini yani dış yapı (biçim) iç yapı (içerik) özelliklerini belirtmek, sonra ilkeler açısından irdelemek, buradan sonuçlara varmaktır.

Yapısal ölçütlerden dış yapı özellikleri; çocuk kitabının boyut, kağıt cinsi, sayfa düzeni (mizanpaj), harfler, yazın ve noktalama işaretleri, resimleme, kapak (cilt) açısından incelenmesini gerektirmektedir.

Her iki çocuk kitabını bu ölçütlere göre ele alacağız.

Dış Yapı Özellikleri :

Boyut : **Ada'nın Kuşu**, 12,5 cm eninde, 19 cm boyunda

Küçük Prens, 13,5 cm eninde, 19 cm boyunda

Her iki eser, kitaplık düzenlemesine uygun olup hacim ve ağırlık yönünden taşınabilir durumdadır.

Kağıt Cinsi : Her ikisinde de ikinci hamur yani dayanıksız bir kağıt türü kullanılmıştır.

Harfler : Yerli eserde 10 puntoluk, çeviri eserde ise 8 puntoluk harfler gözlenmektedir. Bunlar hitap ettiği yaş düzeylerine uygun ve rahatça okunabilmektedir.

Yazım ve Noktalama : Her iki eserde yazım ve noktalama başarılı olup, yazıda birlik ve bütünlük sağlanmıştır.

Baskı ve dizgi yanlışı çok azdır.

Resimleme : Yerli eserde siyah-beyaz olan resimler konuya uygun seçilmiş, açık ve anlaşılır özellikte, gereksiz ayrıntıya yer verilmemiş, 72 sayfadaki 17 resim, metni açıklayıcı, yorumlayıcı niteliktedir.

Çeviri eserde ise 101 sayfada yer alan 42 siyah-beyaz resim, metni açıklayıcı, tamamlayıcı ve yorumlayıcı niteliktedir. Konuyla bağlantılı siyah-beyaz olan resimlerin altında yer alan kısa cümlelerle düşünceler açıklığa kavuşturulmuştur. Kitabını kendi resimleyen yazar, resimlemeye büyük özen göstermiş ve resimle-öz arasında güçlü bir bütünlük kurmuştur.

Kapak (Cilt) : Yerli eserde pastel tekniğiyle renklendirilmiş güzel bir kapak düzenlemesi gözlenmektedir. Kapaktaki bu anlamlı resim, öykünün özünü temsil edecek ve kitaba olan ilgiyi arttıracak özelliktedir. Çeviri eserdeki kapak resmi ise Küçük Prensi sembolize ediyor. Her iki eserdeki kapak resmi, kapaktaki yazı ile uyumlu. Fakat ciltler her ikisinde de dikişsiz, sağlamlık yönünden ve yapııştırma olduğu için, kullanım yönünden olumsuzdur.

İç Yapı Özellikleri :

İç yapı özellikleri çocuk kitabının, konu, tema, kahramanlar, plan, üslûp ve dil özellikleri yani içeriğidir.

Konu : Ada'nın Kuşu, büyük bir kentte, doğadan koparılan küçük bir çocuğun ilginç öyküsüdür. Yazar, çoğalıp yükselen, koca koca beton yığınları arasında her gün, biraz daha sıkışıp kalan, doğadan biraz daha uzaklaştırılan insanlarımızı, özellikle çocuklarımızı anlatıyor, onları savunuyor. Her konforları olan fakat yeşilden yoksun bir kız olan Ada ve annesinin sıkıntıları, duyguları ve düşünceleri anlatılıyor. Taş duvarlar arasında yaşayan bir çocuğun, iç dünyası, özlemleri, bilmediği, görmediği doğaya duyduğu doğal ihtiyacı dile getiriliyor.

Küçük Prens ise, gençliğinden itibaren kendini, çocukluğundan kopmuş, uzaklaştırılmış hisseden yazarın, çocukluğunu yeniden yaşatmağa çalıştığı gözleniyor. 27 bölümden oluşan bu kitapta eserin kahramanı Küçük Prens, yurdundan ayrılarak altı gezegeni dolaşır. Her gezegende tek bir yetişkin yaşamaktadır. Küçük Prens, bunları tanımak ve ne iş yaptıklarını anlamak için her birine sorular sorar. Hepsi kendilerine dönük ve yalnızdır ve hiçbir işe de yararları dokunmamaktadır. Bu yalnız olan yetişkin tipleri, gerçek hayatta sık sık rastlanan yaşam biçimlerini simgelemektedir.

Tema : Yerli eserde hızlı kentleşmenin insanlar, özellikle çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri, çocuk ruhunda yarattığı bunalım ve buna karşı doğa ve unsurlarına duyulan sevgi ve özlem vurgulanmaktadır. Çeviri eserde ise yazar, yalnızlığa karşı sosyalleşme ana temasını, doğaya özen, kendine özen, sorumluluk, yararlılık, güzellik gibi yardımcı temalarla zenginleştirmektedir.

Kahramanlar : Yerli eserde Ada, kent yaşamının her kesiminde görülebilecek 5 yaşlarında, kapalı güneş görmeyen bir yerde büyümekte olduğundan sarı benizli, ince, sevimli güzel bir kızdır. Çok duyarlı ve sevgi doludur. Anne, evine ve kızına çok düşkün iyi kalpli fedakâr bir kadındır. Küçük Prens çeviri eserin tek kahramanıdır. Küçük Prens, son derece zeki ve çalışkandır. Güzelliğe tutkun, özverili ve herkesin mutlu olmasını isteyen altın gibi bir kalbe sahiptir.

Plan : Her iki eserde başarılı bir planlama gözlenmektedir. Yerli eserde, girişte tasvir yapılmakta, olayın geçtiği ortam, hızlı kentleşmenin yaşama etkileri anlatılmakta sonra da kahramanları tanıtılmaktadır.

Gelişme bölümüne anne ile kızın günlük yaşamları olaylar zinciri içinde birbirini izlemektedir. Hiroşima olayında yaralanıp ölen küçük bir kızın öyküsünden sonra grayderlerin çiğnediği küçük serçenin ölümü, eserin en etkili kısmıdır. Masal havası içinde başlayan öykü, küçük serçenin kanatlanarak Ada ile birlikte göklere uçmasıyla masal havası içinde sonuçlanır.

Üslup ve Dil : Usta bir yazar olan Demirtaş Ceyhun, açık seçik, yalın, canlı, akan, konuşulan bir dil kullanmıştır. Başarılı bir yazılı anlatımda bulunması gereken üslup öğeleri, anlatımda yer almıştır. Gereksiz hiç bir sözcük ve cümleye yer verilmemiş, tasvirler eserin özünü doğal bir biçimde tamamlamaktadır. Beş duyuyla ilgili sözcüklerle örülü bir anlatım, çocukların hoşuna gidecek ve sözcük dağarcıklarının zenginleştirecek özelliktedir. Yazar sanatsal değeri ön koşul olarak eserinde perçinlemiştir. Bu bakımdan Küçük Prensle karşılaştırılabilecek tüm değerleri kapsamaktadır.

Karşılaştırma : Sanat değeri olan bu iki eserin kazandırdığı yaşantılarla çocuklar, kendi yaşantılarında daha güçlü olurlar. Hayati ve yaşama yollarını daha iyi öğrenirler. Yerli eserde öğretici yan daha güçlü, çeviride ise soyut kavramlar yer almış: Sorumluluk gibi.

Yerli eser, yaamın gerçekleri ile ilişkilidir. Çeviri eser, daha çok çocukların hayalgücü ve duygularını geliştirici niteliktedir ve bu kitabı okuyan çocuk, iletilen mesajları kendi zihinsel gelişim düzeyine göre kavrayacaktır.

Yerli eser, çocukların yakın çevresi, ülkesi, ve dünya ile bütünleşmesini sağlamaktadır. Barış içinde yaşamanın gerekliliği, bir kalıp içinde değil de annenin anlattığı masalda veriliyor. Savaşın insanlara getirdiği felaketler sergileniyor. İkinci Dünya Savaşı'nın ortalığı kana bulaması, Hiroşima denilen ve Japon kentine atılan bombanın kenti ve insanları yokedişi masal havası içinde anlatılıyor. İşte bütün bunlar, insanları birbirine barış ve dostluk içinde bağlanmaları gereğini vurgulayarak, çocuğun çevre ülke ve dünya ile bütünleşmesini sağlamaktadır. Çeviri eserde ise; dünyaya ve insanlara farklı bir bakış açısı var. Gezegenleri dolaşırken Küçük Prens'e, diğer insanlara örnek olabilecek değerler verilmiş ve bu değerlerin verilisinde çocukların dünyaları gözönünde bulundurulmuştur. Çeviri eserde Küçük Prens çevresiyle bütünleşmekten çok, insanlara dünyaya dışardan tarafsız bir gözle bakabilme yetisine sahiptir.

Yerli eserde Ada, düş kurmak ta ve kuşlarla konuşmaktadır. Düş kurma da bir yaratıcılıktır. Bu kitabı okuyan çocuklar Ada ile özdeşleşerek çözüm yolları arayacaktır. Bu, bir tür girişimciliktir. Çeviri eserde çocuklar, gizli kalmış duygularını hem yazı, hem de resimle anlatmayı öğrenecektir. Resimler yoluyla düş kurma ise yaratıcılığın ilk aşamasıdır.

Yerli eseri okuyan çocuk, ağacın kesilmesine tepki gösterecek, oyun ve park alanlarının yok olması sonucu çocukta eleştiri gücü gelişecek, doğanın yok olması gibi yanlış uygulamalara, karşı çıkacaktır. Çeviri eserde ise, çocukların dünyasına eğilme gereği vurgulanmakta ve büyükler eleştirilmektedir. Çocukların büyüklerle olan sorunları, bu dünyanın evrensel değere sahip en temel sorunlarından biridir.

Ada'nın Kuşu adlı yerli eserde çocuk, acılara, zorluklara katlanmanın ilgiyi daha başka, daha yararlı yöne çekmekle mümkün olabileceğini kavramakta, hayata uyum sağlamak zorunda olduğunu anlamaktadır.

Küçük Prens adlı çeviri eserde, çocuk, dostluk yoluyla yalnızlığın yenilebileceğini, sevginin bunda önemli bir rol oynadığını görmektedir. Burada, ilginin önemi dolaylı bir biçimde sezinletilmektedir.

Yerli eser, çocuğun düşün çevresini genişletecek bilgileri de vermektedir. Sorunu çözümlemek için ileriye dönük neler yapılabilir? sorusuna karşın çocuklar kafa yoruşu yapacaktır. Çeviri eser ise daha çok çocuğun hayal gücünü genişletecek niteliktedir. Çocuk gezegenlerdeki kişilerle, kendi çevresindekileri karşılaştıracaktır. Küçük Prens her ne kadar toplumdan soyutlanmışsa da gittiği gezegenlerdeki kişiler bizim toplumumuzu simgelemektedir.

Her iki eser de çocuğun konuşma ve tartışma yeteneğinin gelişmesine katkıda bulunabilir. Bu iki kitabı okuyan çocuklar, hiç kuşkusuz, kendi yaşamlarıyla ilgili konuşmaları tartışacaktır. Çeviri eserdeki soru-cevap biçimini kendi anlatımında kullanacaktır.

Her iki eserde sanatsal değer, ağır basmaktadır. Yerlide, gerçekleri, sorunları bir sanat eserinde öğrenecek, çeviride, bir düş ve hayal dünyası içinde yüzecek, kitap sevgisi, okuma sevgisini geliştirecektir. Bu sevgi, giderek, çocuğun ana dilini en iyi biçimde öğrenmesine katkıda bulunacaktır.